

การเรียนการสอนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนในสาธารณรัฐ สังคมนิยมเวียดนาม*

Nguyen Kieu Yen**

สุภัค มหาวรรการ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงความสำคัญของวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนในการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ผลการวิจัยพบว่า วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นสื่อการเรียนการสอนวรรณคดีไทยระดับอุดมศึกษาในเวียดนาม โดยเรื่องนี้ได้รับคัดเลือกมาสอนในหลายวิชาที่เกี่ยวกับวรรณคดีต่างประเทศและวิชาวรรณคดีไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของการสอนภาษาไทยให้ชาวเวียดนาม วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนยังเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาวิจัยของนักวิชาการชาวเวียดนาม โดยศึกษาความแตกต่างระหว่างวรรณคดีไทยกับเวียดนามเพื่อแสดงลักษณะเด่นและความสำคัญของวรรณคดีไทย การศึกษาวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนเปรียบเทียบกับวรรณคดีเวียดนามเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) ทำให้เห็นชีวิต ความคิด พฤติกรรมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของสองประเทศซึ่งจะทำให้สภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตไทยโดยเฉพาะความสำคัญของพระมหากษัตริย์ไทยได้ง่ายขึ้น

คำสำคัญ : ขุนช้างขุนแผน การเรียนการสอน เวียดนาม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง “หนังสืออ่านประกอบเรื่อง “วิถีชีวิตไทย” จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนสำหรับผู้เรียนชาวเวียดนาม” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภัค มหาวรรการ

** นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Teaching Thai literature about Khun Chang Khun Phaen in the Socialist Republic of Vietnam

Nguyen Kieu Yen
Supak Mahawarakorn

Abstract

This research article aimed to illustrate the significance of the literature “Khun Chang Khun Phaen” in teaching Thai literature in the Socialist Republic of Vietnam. The research found that Thai literature about Khun Chang Khun Phaen is a media for teaching Thai literature at higher education in Vietnam. This literature has been selected to educate in many subjects related to foreign and Thai literature, which is a part of the teaching Thai language for Vietnamese. Moreover, the literature Khun Chang Khun Phaen is also a source of information of research studies for Vietnamese scholars, as studying about the differences between Thai literature and Vietnamese will show the distinctive characteristics and the importance of Thai literature. The comparison of Khun Chang Khun Phaen to the Vietnamese literature, “The Tale of Kieu” will demonstrate the difference in lifestyle, perspective and behavior between two countries. Furthermore, it will make the understanding of Thai social, culture, way of living, especially the importance of the Thai King, become easier.

Keywords : Khun Chang Khun Phaen, The teaching and learning, Vietnam.

บทนำ

วรรณคดีไทยคือหนังสือที่แต่งขึ้นเป็นที่รู้จักและยอมรับเพราะมีรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่ดี ผู้แต่งเขียนวรรณคดีอย่างมีศิลปะและได้รับการยกย่องว่ามีวรรณศิลป์ เป็นงานเขียนที่สร้างอารมณ์และจินตนาการให้แก่ผู้อ่าน เนื้อหาของวรรณคดีมีคุณค่าแก่ชีวิตช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงธรรมชาติของชีวิตจนเข้าใจความคิดและพฤติกรรมของคนรอบข้าง (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2547, น. 4)

กระทรวงศึกษาธิการ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามตระหนักว่าในยุคอาณานิคม ทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ล้วนแต่ต้องเผชิญกับศึกสงครามเพื่อนำอิสรภาพคืนมายกเว้นประเทศไทย ประสบการณ์ในการต่อรองกับประเทศอาณานิคมของไทยเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ ASEAN หรือ Association of South East Asian Nations (สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ดังนั้นการเข้าใจประเทศไทยและศึกษาวรรณคดีไทยเป็นหน้าที่สำคัญของประเทศสมาชิก ASEAN¹ (Phan Ngoc, 2013) นอกจากนั้น แต่เดิมการศึกษาวรรณคดีในเวียดนามจะให้ความสำคัญกับวรรณคดีตะวันตก วรรณคดียุโรปและวรรณคดีจีนแต่กลับลืมวรรณคดีของประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีความใกล้ชิดและความสัมพันธ์อันดีมาตลอด เพราะฉะนั้นในการศึกษาในอนาคต กระทรวงศึกษาธิการจึงเน้นให้ศึกษาวรรณคดีของประเทศเพื่อนบ้าน (Duc Ninh, 2000, p. 17)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เวียดนามเปิดสอนวรรณคดีไทย 3 แห่ง โดยมหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยดานัง (University of Foreign Language Studies - The University of Da Nang) เปิดสอนนิสิตวรรณคดีไทยในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ซึ่งสอนทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี และรามเกียรติ์ นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติ กรุงฮานอย (University of Social Sciences and Humanities – Vietnam National University, Hanoi) เปิดสอนนิสิตวรรณคดีต่างประเทศ และมหาวิทยาลัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ญ นครโฮจิมินห์ (University of Social Sciences and Humanitie – Vietnam National University Ho Chi Minh City) เปิดสอนนิสิตวรรณคดีอินเดียและวรรณคดีของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งวรรณคดีไทยที่นำมาสอนมากที่สุดคือเรื่อง อิเหนา ขุนช้างขุนแผน พระมหากษัตริย์รามเกียรติ์ และมหาภารตะ

ขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีเอกของไทย ความสำคัญของขุนช้างขุนแผนสามารถเทียบกับความสำคัญของรามายณะ (Ramayana) ของอินเดียหรือ เรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) ของเวียดนาม นักวิชาการหลายท่านประเมินว่าขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีที่มีคุณสมบัติด้านภาษา เนื้อเรื่องแสดงถึงความเป็นไทยและมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของไทย ขุนช้างขุนแผนมีความเป็นมหากาพย์แห่งชาติ² ปริยญาณิพนธ์เล่มแรกในเวียดนามทำวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีไทยคือเรื่อง “ขุนช้างขุนแผนจากมุมมองการศึกษาด้านวัฒนธรรม” (Nguyen Thi Thanh Thao, 2011) ดังนั้น ขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยเรื่องสำคัญในการเรียนการสอนวรรณคดีไทยที่เวียดนาม

¹“Kinh nghiệm của Thái Lan về mọi mặt sẽ là quý giá bởi vì Thái Lan là nước duy nhất ở Đông Nam Á trải qua kinh nghiệm này trong suốt hai thế kỷ trong khi các nước khác đều phải lo giải phóng dân tộc. Con đường Thái Lan đã đi có nhiều điểm trùng với con đường ASEAN sẽ đi, cho nên việc hiểu Thái Lan cũng như Văn học Thái Lan sẽ là một nhiệm vụ chung quan trọng của ASEAN”. (Phan Ngoc, 2013). เรียบเรียงโดยผู้วิจัย.

²“Khun Chang Khun Phaen được nhiều nhà nghiên cứu đánh giá là có chất lượng văn chương cao, chủ đề mang tính dân tộc và thể hiện đậm nét các giá trị lịch sử, văn hóa của đất nước, tác phẩm mang những đặc điểm của truyện thơ đồng thời mang nhiều hơi hướm của sử thi và tiểu thuyết cổ điển”. (Nguyen Thi Thanh Thao, 2011). เรียบเรียงโดยผู้วิจัย.

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนโดยเปรียบเทียบกับเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) เพื่อให้ผู้เรียนชาวเวียดนามเข้าใจเนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างหนังสืออ่านประกอบเรื่อง “วิถีชีวิตไทย” จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนสำหรับผู้เรียนชาวเวียดนามต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษารายละเอียดชีววรรณคดีอินเดียกับวรรณคดีของประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมหาวิทยาลัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ณ นครโฮจิมินห์และชีววรรณคดีไทยของมหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยดานัง

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนของนักวิชาการชาวเวียดนาม
2. ศึกษาวรรณคดีเอกของเวียดนามเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับขุนช้างขุนแผน
3. สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การเรียนการสอนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การศึกษาการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นสภาพการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในเวียดนามและจะเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนวรรณคดีเรื่องนี้

1.1 เวลาสอน วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นหนึ่งในวรรณคดีไทยที่มีการเรียนการสอนในชีววรรณคดีอินเดียและวรรณคดีของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Indian Literature and Southeast Asian Literature Asian Literature) เปิดสอนที่มหาวิทยาลัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ณ นครโฮจิมินห์ (University of Social Sciences and Humanities – Vietnam National University Ho Chi Minh City) โดยใช้เวลาสอนเรื่องขุนช้างขุนแผนประมาณ 2 ชั่วโมง ส่วนชีววรรณคดีไทย (Thai Literature) ที่มหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยดานัง (University of Foreign Language Studies, The University of Da Nang) กำหนดเวลาสอนทั้งหมด 36 ชั่วโมงโดยใช้เวลาสอนเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็น 12 ชั่วโมงเพราะในหลักสูตรกำหนดให้สอนวรรณคดีไทย 3 เรื่อง ได้แก่ ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี และรามเกียรติ์ ผู้วิจัยพบว่าเวลาเรียนเรื่องขุนช้างขุนแผนค่อนข้างน้อยอาจจะส่งผลให้วัตถุประสงค์ในการเรียนวรรณคดีไทยไม่บรรลุเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงต้องการจะสร้างสื่อเกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนเพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ผู้เรียนชาวเวียดนาม

1.2 ภาษาที่ใช้สอน ผู้สอนชีววรรณคดีอินเดียและวรรณคดีของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใช้ภาษาเวียดนามในการบรรยาย โดยใช้เอกสารและใบความรู้ซึ่งมีทั้งภาษาเวียดนามและภาษาอังกฤษ ส่วนชีววรรณคดีไทยใช้ภาษาไทยในการบรรยาย ผู้สอนเป็นชาวไทยและเอกสาร ใบความรู้เป็นภาษาไทยทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่าเรียนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นภาษาไทยได้ผลดีกว่าเนื่องจากการเรียนวรรณคดีไทยโดยใช้

ภาษาไทยไม่ผ่านการแปลคือการคงภาษาไว้ สามารถเข้าใจความหมายโดยตรง ส่งผลต่อการเข้าใจความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณคดี ผู้วิจัยจึงต้องการสร้างหนังสือเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นภาษาไทยโดยจะมีการใช้ภาษาเวียดนามเพื่อแปลศัพท์บางคำที่เป็นนามธรรม เช่น ไสยศาสตร์ (Tà thuật) เวทมนต์ (Phép thuật) อาถรรพ์ (Siêu linh) และขวัญ (Hồn vía) ดังนั้นผู้เรียนจึงได้รับความไพเราะงดงามของภาษาไทยจากการอ่านวรรณคดีไทย

1.3 วิธีการสอนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.3.1 การบรรยาย การเรียนวรรณคดีเป็นเรื่องที่ยากสำหรับผู้เรียนในปัจจุบันเพราะภาษาวัฒนธรรม และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วรรณคดีต่างชาติมีความยากยิ่งกว่าเพราะมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ผู้สอนจึงต้องบรรยายและอธิบายพฤติกรรมของตัวละครอย่างละเอียดเพื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมของประเทศนั้น เช่น ตัวละครขุนแผนมีภรรยาหลายคน ผู้เรียนชาวเวียดนามมองว่าขุนแผนไม่ดีและไม่ชอบขุนแผน แต่ผู้สอนจะอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจว่าเป็นค่านิยมของสังคมไทยสมัยก่อน การมีภรรยาหลายคนต้องเป็นคนเก่งและเป็นคนมีฐานะเพื่อที่จะสามารถดูแลภรรยาทุกคนเท่ากัน ให้ภรรยาเหล่านั้นอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ผู้วิจัยเห็นว่าถ้ามีสื่อที่เป็นหนังสือส่งเสริมความรู้เรื่องวัฒนธรรม สังคมและอธิบายคำศัพท์ก็จะเป็นการตอบข้อสงสัยในเวลาเรียนเพื่อใช้เวลาในการพัฒนาทักษะอื่น ๆ มากขึ้น

1.3.2 การวิเคราะห์ ในการเรียนการสอนเรื่องขุนช้างขุนแผน ผู้สอนต้องเล่าเรื่องย่อและอธิบายคำศัพท์ นอกจากนั้นการวิเคราะห์ตัวละครเป็นส่วนสำคัญและจำเป็นมาก ด้วยเวลาเรียนจำกัดอาจจะทำให้การเรียนเนื้อเรื่อง คำศัพท์หรือการวิเคราะห์ไม่เข้าถึงเท่าที่ควรและมองไม่เห็นภาพใหญ่ของสังคมไทย เพราะใน ขุนช้างขุนแผนมีวิถีชีวิตความเป็นไทยเท่ากับสารานุกรมเล่มหนึ่งซึ่งเป็นความโดดเด่นของเรื่องนี้ (Dao Thi Diem Trang, 2008, p. 41) ผู้สอนเรื่องขุนช้างขุนแผนไม่ว่าจะใช้ภาษาไทยหรือภาษาเวียดนามจะตระหนักว่าสิ่งสำคัญในการเรียนการสอนคือการวิเคราะห์ตัวละคร เรื่องขุนช้างขุนแผนมีการสร้างตัวละครให้มีความแตกต่างกันจึงมีประเด็นให้วิเคราะห์มากมาย ผู้สอนให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตัวละครเป็นงานเขียนเดี่ยวและงานเขียนกลุ่มซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในมุมมองของชาวต่างชาติ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีหนังสืออ่านประกอบเพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ผู้เรียนชาวเวียดนามเพื่อให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครชัดเจน จากลักษณะนิสัยสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครและเข้าใจวิถีชีวิตไทยมากขึ้น

1.3.3 การใช้สื่อ สื่อในการสอนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนคือตัวบทใน “เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน” ซึ่งมีฉบับภาษาไทยของกรมศิลปากร ฉบับที่เป็นภาษาอังกฤษแปลโดยคริส เบเกอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตร นอกจากนี้ยังมีฉบับที่เป็นภาษาเวียดนามแปลโดย ด่าว ถิ เหยียม จาง (Dao Thi Diem Trang) เนื่องจากขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยและแต่งขึ้นตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงมีวัฒนธรรมมากมายที่ไม่สามารถใช้คำพูดอธิบายได้ อาจารย์ชาวไทยจึงนำภาพยนตร์เรื่องขุนแผนซึ่งออกอากาศเมื่อปี พ.ศ. 2545 และการ์ตูนเรื่องขุนช้างขุนแผนมาให้ผู้เรียนดูและอ่านนอกเวลา แต่การดูภาพยนตร์ก็มีอุปสรรคของการฟังเพราะบางครั้งนักแสดงพูดเร็วเกินไป หรือเป็นศัพท์ใหม่ทำให้ผู้เรียนฟังไม่ทันหรือฟังไม่เข้าใจ ส่วนการ์ตูนเรื่องขุนช้างขุนแผนมีภาพประกอบทำให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้นแต่การ์ตูนเป็นเพียงการเล่าเรื่อง ไม่มีการอธิบาย อีกทั้งภาพยนตร์และการ์ตูนดังกล่าวเป็นการเล่าเรื่องโดยไม่มีตัวบทวรรณคดี จึงทำให้ผู้เรียนชาวเวียดนามไม่เข้าใจว่าวรรณคดีไทยว่าเป็นอย่างไร ผู้วิจัยพบว่าควรสร้างหนังสืออ่านประกอบช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนแก่ผู้เรียนชาวเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีแบบฝึกหัดและแบบทดสอบเพราะผู้เรียนสามารถวัดผลการเรียนรู้ วัดความเข้าใจได้ทันที

2. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนของนักวิชาการชาวเวียดนาม

วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับนักวิชาการชาวเวียดนามเนื่องจากเป็นวรรณคดีที่มีหลายตอนและมีผู้แต่งหลายคนแต่ทุกคนสามารถใช้สำนวนภาษาในการแต่งได้สอดคล้องไพเราะเหมือนมีผู้แต่ง คนเดียว นอกจากนี้ขุนช้างขุนแผนมีความเป็นไทยมากที่สุดถ้าเทียบกับวรรณคดีเรื่องอื่นในสมัยเดียวกันเห็นได้จากบรรยากาศที่ปรากฏในเรื่องเป็นบรรยากาศแบบไทยที่คนไทยเคยเห็นและปฏิบัติ ส่วนตัวละครมีลักษณะ มีความคิดและพฤติกรรมที่สมจริง (ศุภร บุนนาค, 2516, น. 45) การศึกษาขุนช้างขุนแผนจะเห็นวัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทย ดังนั้นจึงมีนักวิชาการชาวเวียดนามสนใจศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้างขุนแผนโดยศึกษาในเรื่องของอนุภาคความวิเศษ สถาบันพระมหากษัตริย์ และสิ่งที่สังคมไทยให้ความสนใจ

ด่าว ถิ เหยียม จาง (Dao Thi Diem Trang) (2014) สนใจศึกษาอนุภาคความวิเศษต่าง ๆ ที่ปรากฏในขุนช้างขุนแผน เช่น ความสามารถพิเศษของตัวละคร (ล่องหน สะเดาะไซ้ แปลงร่าง คาดดาเหตุการณ์ล่วงหน้า เป็นต้น) สัตว์วิเศษ (ม้าสีหมอก) ของวิเศษ (ดาบฟ้าฟื้น) การผจญภัยของตัวละครชายที่เก่งกล้า (ขุนแผน พลายงาม พลายชุมพล) วิญญาณ (กุมารทอง ผีพราย) และพบว่าสาเหตุที่วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนปรากฏอนุภาคความวิเศษต่าง ๆ เพราะวรรณคดีไทยได้รับอิทธิพลจากนิทานพื้นบ้านไทยและวรรณคดีอินเดีย สภาพการเมืองของไทยสงบสุขตลอดเวลา 700 ปีทำให้คนไทยเพลิดเพลินในเรื่องของความวิเศษ อีกทั้งอนุภาคความวิเศษเหมาะสมและสอดคล้องกับความเชื่อและศาสนาของคนไทยที่เชื่อว่ามีสิ่งที่เหนือมนุษย์ มีบุคคลที่มีความสามารถเหนือกว่าคนธรรมดา มีคาถาอาคมหลายบทที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาได้ (ความเชื่อในท้องถิ่น ศาสนาพราหมณ์ฮินดู ศาสนาพุทธ) นักวิชาการสรุปว่าอนุภาคความวิเศษที่ปรากฏในขุนช้างขุนแผนไม่ใช่เหตุบังเอิญแต่เป็นขนบวรรณคดีไทย

ด่าว ถิ เหยียม จาง (Dao Thi Diem Trang) (2015) ศึกษาอนุภาคของเรื่องขุนช้างขุนแผนโดยพบว่าโครงเรื่องมีแบบเรื่องอย่างนิทานทั่วไปคือ มีผู้ชายสองคนแย่งสาวสวยคนเดียวกัน มีการแข่งขันเพื่อแย่งความดีความชอบจากเจ้านาย มีการหลอกลวง มีการลွှ่ไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ส่วนเนื้อเรื่องจะเล่าถึงวิถีชีวิตของชาวไทยแต่นั่นเรื่องความรักสามเส้า ทั้งนี้สิ่งหนึ่งที่ขุนช้างขุนแผนมีเหมือนวรรณคดีไทยทุกเรื่องในสมัยเดียวกันคือการกล่าวถึงบทบาทของพระมหากษัตริย์ ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระมหากษัตริย์ในขุนช้างขุนแผนแสดงให้เห็นถึงอำนาจอันยิ่งใหญ่ของพระเจ้าแผ่นดินในชีวิตจริงที่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่างก็เกรงกลัวและเคารพนับถือ สมเด็จพระพันวษาในขุนช้างขุนแผนเปรียบเสมือนพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในชีวิตจริง

ฟาม ถิ เกิม เจี้ยว (Pham Thi Cam Chieu) (2012, pp. 14-16) ศึกษาประเด็นที่สังคมไทยสนใจในขุนช้างขุนแผนซึ่งมี 3 ข้อ ประเด็นแรกคือ ผู้ชาย ผู้หญิง เพศสัมพันธ์และความรัก จากความสนใจของสังคมทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความแตกต่างชัดเจนระหว่างความสวยกับความอัปลักษณ์ ความรวยกับความจน ความรักกับความแค้น จากความแตกต่างก็จะเห็นถึงความขัดแย้งของสองฝ่ายตรงกันข้าม ประเด็นที่สองคือความขัดแย้งระหว่างอำนาจของชนชั้นเจ้านายกับประชาชน การหนีโทษของขุนแผนเป็นเรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้จริงเพราะเป็นความจริงของโลก เป็นการต่อสู้ระหว่างสองชนชั้นและสุดท้ายฝ่ายชนะคือฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า การที่ขุนแผนพานางวันทองหนีไม่ใช้การหนีโทษธรรมดาแต่แสดงให้เห็นระบบการปกครองของประเทศไทยในสมัยก่อน ทุกคนมีความจงรักภักดีต่อประเทศและพระมหากษัตริย์ ประเด็นสุดท้ายคือบทบาทและนิสัยของตัวละครเอกฝ่ายหญิง นางวันทองในขุนช้างขุนแผนมีความพิเศษกว่าตัวละครผู้หญิงในเรื่อง นางมีลักษณะเหมือนผู้หญิงในสมัยปัจจุบันคือกล้าได้เถียงแต่ก็มีความเป็นกุลสตรีที่เป็นคุณสมบัติของสตรีในสมัยโบราณ วันทองไม่ใช่ของ

บรรณาการเมื่อผู้ชายชนะสงครามแต่มีการตายที่นำเวทนา จากการวิจัยสรุปได้ว่าประเด็นที่สังคมให้ความสนใจดังกล่าวเป็นรากฐานให้วิจัยลักษณะนิสัยและความคิดของตัวละครต่อไป

จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนที่นักวิชาการชาวเวียดนามศึกษา ผู้วิจัยพบว่าอนุภาคความพิเศษเป็นสิ่งที่ปรากฏน้อยมากในวรรณคดีเวียดนาม บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีไทยก็แตกต่างกับสิ่งที่ปรากฏในวรรณคดีเวียดนาม สิ่งที่สังคมไทยและสังคมเวียดนามให้ความสนใจก็ไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่านักวิชาการชาวเวียดนามศึกษาความแตกต่างในวรรณคดีไทยเพื่อแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นและความสำคัญของวรรณคดีไทย

3. การเปรียบเทียบวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนกับวรรณคดีเวียดนามเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu)

เมื่อก้าวถึงความสำคัญของวรรณคดีต่างชาติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ชาวเวียดนามมักนำมาเปรียบเทียบกับวรรณคดีของเวียดนามเพื่อเห็นถึงความสำคัญ ดังนั้นจึงมีการนำขุนช้างขุนแผนมาเปรียบเทียบกับเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) ซึ่งเป็นวรรณคดีชิ้นเอกของเวียดนาม ทั้งสองเรื่องปรากฏปัจจัยหลายประการที่เหมือนกันแต่มีการดำเนินเรื่องและการจบเรื่องที่ต่างกัน ผู้วิจัยศึกษา 3 ประเด็นคือ การนำเสนอเรื่องความรักสถาบันพระมหากษัตริย์ และภาพของวีรบุรุษ

3.1 การนำเสนอเรื่องความรัก ความรักของตัวละครเอกในขุนช้างขุนแผนและเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) ล้วนแต่เป็นรักครั้งแรกแต่มีความแตกต่างกัน ตัวละครในขุนช้างขุนแผนมีความรักอย่างลึกซึ้งและเมื่อมีความรักแล้วต้องมีเพศสัมพันธ์ ตัวละครในเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) มีความรักแบบหลบซ่อนเป็นความรักที่รู้จักกันในแววตาของทั้งสองคนแต่ไม่สามารถกล่าวคำว่ารักได้ ไม่ได้แตะเนื้อต้องตัวกันเพราะความรักนี้ต้องอยู่ในกรอบที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ³

ส่วนพลายแก้วพบรักนางพิมและอยากเจอหน้า พูดคุยอย่างใกล้ชิดกับนาง ถึงแม้ว่าตัวเองบวชเณรอยู่แต่ก็พยายามหาโอกาสเพื่อได้พบหน้านางพิมโดยการไปบิณฑบาตที่บ้านนางพิมและให้พี่เลี้ยงสายทองช่วยเป็นแม่สื่อ ในที่สุดพลายแก้วก็ได้กับนางพิมโดยที่ยังไม่ได้แต่งงานดังคำประพันธ์ว่า

เจ้าพลายแก้วพลอบแล้วลูปประโลม	พี่รักโฉมมาให้ห่างระคางไม่
ไก่อ้วนขันแจ้วจะจำไกล	อย่าเสียใจพี่จะมหาทุกคืน
พอพลบจะหลบมาโลมน้อง	ถึงแห่งห้องให้หายโศกสะอื้น
จากพิมปั้มพินต้องปิ่น	ขยับยื่นส่งพี่พอพ้นเรือน

(ขุนช้างขุนแผน, 2546, น. 81)

นางเกี้ยว (Thuy Kieu) และ กิม จ่อง (Kim Trong) พบกันระหว่างทางที่ไปเซ่งเม้ง กิม จ่อง รักนางเกี้ยวตั้งแต่ครั้งแรกที่เจอหน้ากัน เจอหน้าได้ไม่ถึงนาทีก็ต้องแยกจากกัน โชคดีที่ กิม จ่อง รู้ว่านางเกี้ยวเป็นพี่สาวของเพื่อนที่เรียนหนังสือด้วยกันจึงไปหาบ้านเช่าอยู่ใกล้บ้านนางเกี้ยว กิม จ่อง คิดถึงนางเกี้ยวทุกวันและได้แต่เดินผ่านกำแพงระหว่างสองบ้านเพื่อจะมีวันหนึ่งนางเกี้ยวเดินผ่านและได้เจอกันอีกครั้ง เมื่อมีโอกาสได้เจอกันแล้วทั้งสองคนวาดภาพ แต่งกลอน เล่นดนตรีเพื่อตีขมฝีมือของกันและกัน ทั้งสองคนจัดพิธีหมั้นโดยมีของหมั้นคือที่ปักผมของนางเกี้ยวและผ้าเช็ดหน้าของ กิม จ่อง มีพระจันทร์เป็นพยานความรักนี้ เมื่อนางเกี้ยวต้องขายตัวเพื่อช่วยชีวิตพ่อกับน้องชายจึงให้น้องสาวทำหน้าที่คู่หมั้นกับ กิม จ่อง แทนตัวเองโดยไม่สนใจว่า กิม จ่อง กับน้องสาวรักกันหรือไม่ เพราะคำมั่นสัญญาในลัทธิขงจื้อสำคัญกว่าเรื่องอื่นใด

³ “Tình trong như đã mặt ngoài còn e”. (Nguyen Du, 2014, คำกลอนที่ 164). เรียบเรียงโดยผู้วิจัย.

3.2 สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันพระมหากษัตริย์ในขุนช้างขุนแผนเป็นสถาบันที่ยิ่งใหญ่ นำเคารพ นับถือ ใช้กฎหมายในการ ตัดสินบนฐานของความยุติธรรม “อัยการศาลโรงก็มีอยู่” ส่วนสถาบันพระมหากษัตริย์ในเรื่องนางเกี้ยวเป็นสถาบันที่ตัดสินบนฐานของเงินทอง (Le Dinh Ky, 1998, pp. 113-126) อาจจะเป็นเพราะสภาพบ้านเมืองในสองเรื่องมีความแตกต่างกัน

สภาพบ้านเมืองในขุนช้างขุนแผนเป็นบ้านเมืองที่สงบสุข ชาวไทยมีชีวิตที่สบายและรื่นเริงด้วยเทศกาลต่าง ๆ โดยไม่ต้องกังวลเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ เมื่อประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนสามารถไปฟ้องที่ศาลได้ พระมหากษัตริย์เป็นผู้ตัดสินคดีโดยอิงตามหลักฐานและพยาน คนที่อยู่ใกล้ชิดหรือเคยทำความดีความชอบให้บ้านเมืองอย่างขุนแผนก็ถูกตัดสินให้จำคุกเพราะทำผิดจริง ๆ ในขุนช้างขุนแผนมีการทำสงครามที่ไม่ใช่สงครามเพื่อปกป้องประเทศแต่เป็นการออกรบเพื่อแสดงอำนาจและมีมือของพระมหากษัตริย์ ประชาชนจึงเคารพ นับถือและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ดังคำประพันธ์ว่า

ครั้นว่าไหว้ครูแล้วจับบท
ครึ่งสมเด็จพะพันนักษัตร
เกษมสุขแสนสนุกดังเมืองสวรรค์
เป็นปิ่นภพโลกโลกา
เมืองขึ้นน้อยใหญ่ในอาณาเขต
ทุกประเทศเขตขอบพระนคร
พระองค์ทรงทศพิธราชธรรม์

ให้ปรากฏเรื่องราวมาแต่ก่อน
ครองนครกรุงศรีอยุธยา
พระเดชนั้นแผ่ไปในทิศา
ครอบครองไพร่ฟ้าประชากร
เกรงพระเดชทั่วหมดสยดสยอง
ชลีกรอ่อนเกล้าถวักวันท์
ราชภูรทั้งนั้นก็ยินดี

(ขุนช้างขุนแผน. 2546, น. 1)

ภาพประกอบที่ 1 ด่านน้ำพิสูจน์⁴

ภาพประกอบที่ 2 ลุยไฟพิสูจน์⁵

สภาพบ้านเมืองในเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) คือบ้านเมืองที่เต็มไปด้วยการหลอกลวง การตัดสินบนเพราะอยู่ในยุคเสื่อมของระบอบศักดินา พ่อและน้องชายของนางเกี้ยวโดนใส่ร้ายโดยศาลเชื่อคำพูดของคนขายไหมเพียงคนเดียว ไม่มีหลักฐานและพยานคนอื่น เพื่อช่วยพ่อกับน้องชายพ้นโทษ นางเกี้ยวต้องขายตัวนำเงินนั้นไปไถ่ตัวพ่อกับน้องชาย จะเห็นได้ว่าเงินซื้อความถูกต้องได้

3.3 ภาพของวีรบุรุษ ภาพของวีรบุรุษในขุนช้างขุนแผนและเรื่องนางเกี้ยวแตกต่างกันมาก ถึงแม้ว่าวีรบุรุษทั้งสองคนต่างก็เก่งในด้านความรู้และวิชาการรบแต่ก็มีชีวิตและชะตากรรมต่างกันไป

ขุนแผนเป็นวีรบุรุษที่เก่งกล้ามีความสามารถ สิ่งสำคัญที่สุดคือซื่อสัตย์และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ถึงแม้ว่าความสามารถของขุนแผนจะช่วยให้ตัวเองเอาตัวรอดได้จากคุกและหนีไปใช้ชีวิตอย่างสบายได้แต่ขุนแผนถือว่าพระมหากษัตริย์คือเจ้าชีวิตจึงเลือกปฏิบัติตามคำสั่งดังคำประพันธ์ว่า

⁴ภาพประกอบที่ 1 ด่านน้ำพิสูจน์ ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2561 ที่วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี.

⁵ภาพประกอบที่ 2 ลุยไฟพิสูจน์ ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2561 ที่วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี.

เกล้ากระหม่อมยอมถวายซึ่งชีวิต
ทูลแล้วบังคมก้มกราบกราน

ตามผิออย่าไว้ให้สังหาร
อยู่ตรงหน้าฉานพระทรงธรรม
(ขุนช้างขุนแผน, 2546, น. 126)

ท้ายที่สุดจุดจบของขุนแผนคือได้รับการยกย่อง มีตำแหน่ง มีเงินทอง จุดจบของขุนแผนได้ดีอาจจะเป็นเพราะคนไทยมีความเชื่อในทางพุทธศาสนา คือ “ทำดีได้ดี” และประเทศไทยมีการเมืองที่สงบสุข มั่นคง

คือ ฮาย (Tu Hai) เป็นวีรบุรุษที่ไม่เห็นด้วยกับการปกครองจึงเป็นกบฏหวังจะล้มระบอบและขึ้นปกครองประเทศแทน คือ ฮาย ใช้ชีวิตแบบไม่สนใจใคร ไม่เคารพใคร ไม่ศรัทธาในผู้นำ และต้องตายเพราะไม่ได้รับโอกาสที่เคยทำผิด การตายของคือ ฮายอาจจะเป็นเพราะชาวเวียดนามคิดว่าจิตใจของมนุษย์นั้นลึกจนวัดไม่ได้ ดังนั้นไม่ควรเชื่อใจใครนอกจากตัวเอง นอกจากนั้นประเทศเวียดนามในสมัยนั้นต้องอยู่ภายใต้การปกครองของจีน พระมหากษัตริย์ไม่ดูแลทุกข์สุขให้ประชาชนจนเกิดกบฏ สงครามที่เกิดขึ้นบ่อยและความตายของวีรบุรุษแสดงให้เห็นถึงสภาพของสังคมในชีวิตจริงที่ไร้ความยุติธรรม

ขุนช้างขุนแผนกับเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) มีความเหมือนกันที่มีชุดตัวละครสองฝ่ายตรงกันข้ามอย่างชัดเจนแต่การดำเนินเรื่อง จุดพลิก จุดคลี่คลายไม่เหมือนกันเพราะว่าความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม สภาพสังคมและความเชื่อ ดังนั้นการศึกษาวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนสำหรับผู้เรียนชาวเวียดนามจึงไม่ใช่การศึกษาแค่เรื่องราว แต่เป็นการศึกษาความคิดของคนไทย วัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตไทย เป็นต้น เพื่อให้เห็นความสำคัญของเรื่อง กล่าวโดยสรุปว่า วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีความสำคัญในด้านการให้ความรู้ กระตุ้นให้ผู้อ่านหรือผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์มากกว่าความบันเทิง

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยเห็นถึงประโยชน์ในการศึกษาสภาพการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยพบว่าความรู้ที่นำเสนอให้ผู้เรียนเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ วิธีสอนไม่ใช่แบบท่องจำจึงเหมาะกับการเรียนสมัยใหม่ ส่วนสื่อการสอนยังไม่มีหลากหลายจึงเป็นการจุดประกายให้ผู้วิจัยสร้างสื่อในการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเพิ่มเติม

การที่ขุนช้างขุนแผนมีผู้สนใจศึกษาและวิจัยในหลายประเด็นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวรรณคดีเรื่องนี้ ประเด็นที่นักวิชาการนำมาศึกษาต่างก็เป็นประเด็นที่สำคัญและสร้างความประทับใจ ขุนช้างขุนแผนมีหลายตอนและมีผู้แต่งหลายคนแต่มีเนื้อหาสอดคล้องและแสดงให้เห็นชีวิตของคนไทย เนื้อหาบรรจุความรู้ที่มีประโยชน์มากมาย ขุนช้างขุนแผนจึงเป็นวรรณคดีเอกของไทยที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนวรรณคดีต่างชาติของชาวเวียดนาม

ความเหมือนและความต่างระหว่างวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนกับวรรณคดีเวียดนามเรื่องนางเกี้ยว (Truyen Kieu) แสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของสองประเทศที่ต่างกัน นำไปสู่ความคิด พฤติกรรม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เมื่อเข้าใจหลักการและเหตุผลแล้วจะช่วยให้การศึกษาวรรณคดีและวิถีชีวิตไทยง่ายขึ้น

การศึกษารับเรียนการสอนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามช่วยให้เข้าใจในจุดมุ่งหมายของการเรียนวรรณคดีไทย เข้าใจเกณฑ์ของการเลือกเรื่องมาสอนและเป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในเวียดนาม

⁶“Đọc ngang nào biết trên đầu có ai”. (Nguyen Du, 2014, คำกลอนที่ 2472). เรียบเรียงโดยผู้วิจัย.

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2546). *เสภาขุนช้าง-ขุนแผน เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของครุสภา.
- กรมศิลปากร. (2546). *เสภาขุนช้าง-ขุนแผน เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของครุสภา.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2547). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย [Introduction to Thai Literature]* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภร บุนนาค. (2516). สมบัติกวี “ขุนช้างขุนแผน” (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เกษมสัมพันธ์การพิมพ์.
- Dao Thi Diem Trang. (2008). *ลักษณะบางประการของวรรณคดีไทย [Mot so dac diem cua Van hoc truyen thong Thai Lan]*. TpHcm: DH KHXH&NV.
- Dao Thi Diem Trang. (2014). *ปัจจัยพิเศษในวรรณคดีไทย [Yeu to than ki trong truyen tho Thai Lan]*. ค้นคืนจาก www.khoavanhocngonngu.edu.vn/yeutothankytrongtruyenthothailan/
- Dao Thi Diem Trang. (2015). *ลักษณะการแต่งวรรณคดีไทย [Dac diem sang tac cua truyen tho Thai Lan]*. ค้นคืนจาก www.khoavanhoc-ngonngu.edu.vn/Dacdiemsangtaccuatruyenthothailan/
- Duc Ninh. (2000). *วรรณคดีในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ [Van hoc khu vuc Dong Nam A]*. Hanoi: Giao thong van tai.
- Le Dinh Ky. (1998). *เรื่องนางเกี้ยว สังคมในระบอบศักดินาและสถานภาพของมนุษย์ [Truyen Kieu-Xa hoi phong kien va than phan con nguoi]*. TpHcm: Giao duc.
- Nguyen Thi Thanh Thao. (2011). *ขุนช้างขุนแผน เสภาพื้นบ้านและวรรณคดีในพระราชสำนัก [Khun Chang Khun Phaen-Sepha dan gian va thi pham cung dinh]*. ค้นคืนจาก www.nguyenthithanhthao27.violet.vn/entry/khunchangkunphaensephadangianvathiphamcungdinh/
- Pham Thi Cam Chieu. (2012). *การสร้างตัวละครในวรรณคดีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ [Nghe thuat xay dung nhan vat trong truyen tho Dong Nam A]*. TpHcm: Truong Dai hoc Su pham Thanh pho Ho Chi Minh.
- Phan Ngoc. (2013). *ข้อคิดเกี่ยวกับบทบาทของวรรณคดีพื้นบ้านในวรรณคดีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ [Suy nghive vai tro cua van hoc dan gian trong van hoc Dong Nam A luc dia]*. ค้นคืนจาก www.vienvanhoc.vass.gov.vn/noidung/tintuc/vanhocnuocngoai/suynghivevaitrocuavanhocDongNamAlucdia/
- Nguyen Du. (2015). *เรื่องนางเกี้ยว [Truyen Kieu]*. TpHcm: Nha xuat ban Tre.